

Nationaal Programma RES Regionale Energie Strategie

Foto 8 december 2022

Kernboodschappen

Flinke stappen nodig voor behalen ambities

35 TWh in 2030 is haalbaar, en de regio's hebben ambitie voor meer. Ook de urgentie is groot. Tegelijkertijd vertraagt het concretiseren van ambities naar beleid en projecten: er komen minder nieuwe projecten in de pijplijn. De noodzaak is groot dat regio's de komende maanden flinke stappen zetten om de eigen RES-doelen te realiseren.

Realisatie in 2030: planning en keuzes

Er zijn stevige belemmeringen in de uitvoering, die ook steeds ingewikkelder worden: stikstof, netcongestie, schaarste aan personeel en materialen, juridische belemmeringen. Dit vraagt om goede afstemming en integrale planning. En om andere, slimme en soms ook lastige keuzes van gemeenten, provincies, regio's en van het Rijk.

Energie als onderdeel van de grotere puzzel

De totale ruimtelijke puzzel is uitdagend: wonen, stikstof, industrie, natuur, etc. vragen allemaal ruimte. Deze puzzel, waarin provincies een sleutelrol spelen, past niet vanzelf. RES'en kunnen bijdragen door actief de verbinding te zoeken met andere ruimtelijke trajecten. Het is van belang dat energie integraal onderdeel wordt van het economisch vestigingsklimaat en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.

RES in het bestuurlijk speelveld

De bestuurlijke RES-context is veranderd: sterkere regie van rijk en provincies, nieuwe gemeenteraden en colleges. Dit leidt in sommige regio's tot schuivende verhoudingen en soms tot spanningen. Maar de urgentie is té groot om nu te vertragen. De opgave vraagt om de gezamenlijke, gelijkwaardige manier van werken die we in de RES opbouwden. Waaraan ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid aan bijdraagt.

Een nieuwe manier van denken en doen

Buitengewone ontwikkelingen vragen soms om fundamenteel heroverwegen van onze huidige regels en systemen. Het vraagt moed om te handelen met de toekomst voor ogen, óók als er obstakels zijn en we het eindpunt niet kunnen zien. Dit vraagt erom dat alle partijen doorpakken in de uitvoering, creativiteit in beleid, en durf om te experimenteren.

Inhoudsopgave

Over deze foto	4	Deel III – Sturing in transitie	19
Deel I – Stand van zaken in de 30 RES-regio's	5	Realiseren van > 35 TWh	20
Algemeen	6	Netcongestie	21
RES in veranderende context	7	Integraal programmeren	22
Kwantitatief	8	Kwaliteitsbudget	23
Leefomgeving	9	Deel IV – Vooruitblik	24
Interbestuurlijke samenwerking	10	Acties voor de komende periode	25
Maatschappelijke betrokkenheid	11	Uitdagingen in het Internationaal speelveld	29
Energiesysteem	12	Systeemtransitie in de RES	30
Warmte	13	Adviezen voor regio's en partners	32
Deel II – Signalen uit de omgeving	14		
RES'en in de media	15		
Reacties van partners	16		

Over deze foto

Foto december 2022

- Terugblik op RES 1.0 + vooruitblik op fase RES 2.0
- Algemeen overzicht, niet regio-specifiek
- Gebruikgemaakt van onder andere:
 - PBL-monitor RES 2022
 - Input van VNG, IPO, UvW, BZK, EZK, NBNL en leden van de programmaraad
 - Werkgroep >35 TWh
 - Taskforce netcongestie
 - Reflectiegesprekken met de regio's
 - Quickscan, ingevuld door RES-coördinatoren (mei 2022)

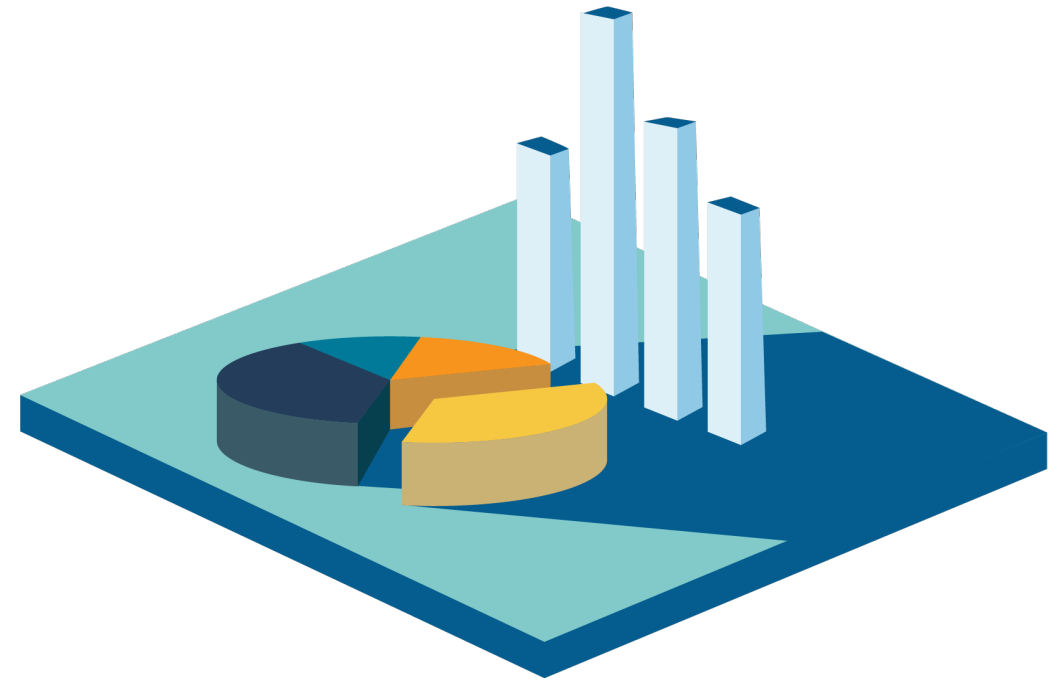
Deel I – Stand van zaken in de 30 RES-regio's

Deel I presenteert de stand van zaken van de 30 RES-regio's. Hier worden de conclusies uit de PBL-monitor gedeeld, met duiding en aanvullingen van het NP RES.

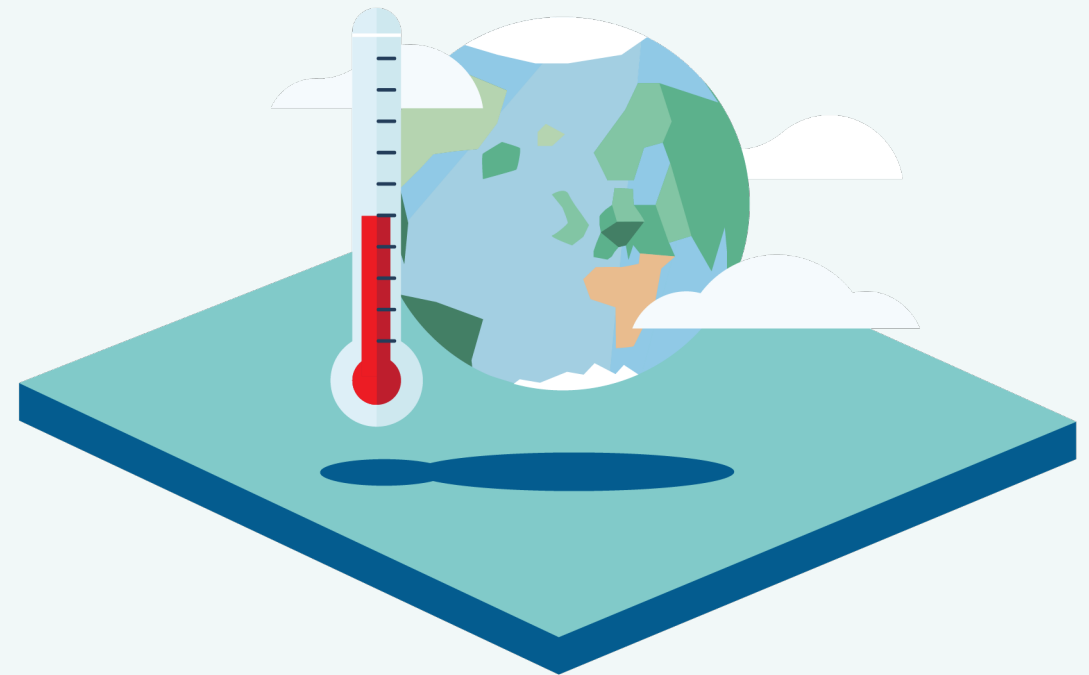
Algemeen

- In de 30 regio's gaat het proces door sinds de vaststelling van de RES 1.0.
- De 35 TWh blijft haalbaar, volgens de PBL-monitor RES 2022 en gesprekken met de regio's.
- Tegelijkertijd is het tempo van concretisering van ambitie naar pijplijnprojecten afgenomen. O.a. door bestuurlijke wisselingen na verkiezingen, netcongestie en maatschappelijke zorgen en weerstand.
- Het prioriteren en programmeren van de energie-infrastructuur is urgent en vraagt om een versnelling, verbreding en versteviging.
- De RES-ambities moeten nu op gebiedsniveau en in samenhang met andere opgaven concreet worden gemaakt.
- De komende tijd moet blijken of bestuurders doorpakken in het uitvoeren van de ambities uit de RES 1.0.

Urgentie

- De urgentie van de energietransitie is nog verder toegenomen. De klimaatverandering versnelt. Volgens het [UNEP](#) is er “een enorme extra inspanning nodig om de CO₂-uitstoot in het komende decennium terug te dringen.”
- Nederland verhoogde in 2021 de ambitie van 49% naar 55-60% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990, in het licht van de Europese doelstelling van 55%. En deze Europese doelstelling wordt mogelijk nog verder opgehoogd naar 57%.
- De oorlog in Oekraïne verhoogt de druk onafhankelijk te worden van Russische energie.
- De hoge aardgasprijzen zetten de betaalbaarheid onder druk, en zorgen voor verhoogde urgentie en versnelling in verduurzaming en elektrificering.

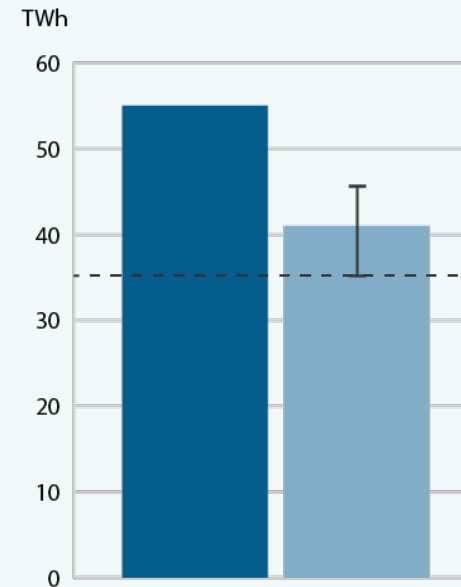
Kwantitatief: het 35 TWh-doel

Conclusies PBL

- De verwachte hernieuwbare energieproductie in 2030 ligt tussen 35,4 en 46,0 TWh, met middenwaarde 40,8 TWh.
- De doelstelling van 35 TWh in 2030 is haalbaar.
- De realisatie van projecten vordert: sinds de vorige monitor (peildatum oktober 2021) is 3,9 TWh aan pijplijnprojecten gerealiseerd.
- De concretisering van ambities lijkt achter te blijven: er zijn sinds medio 2021 per saldo minder nieuwe pijplijnprojecten bijgekomen.
- De verhouding tussen zon en wind schuift verder op: meer zon, minder wind. Dit is ongunstig voor de robuustheid en de betaalbaarheid van het energiesysteem.
- De vraag naar elektriciteit neemt sneller toe dan eerder verwacht. De ambitie van de regio's gezamenlijk is groter dan 35 TWh. In het traject >35 TWh is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om het bod uit de RES'en 1.0 te verzilveren (zie slide 21).

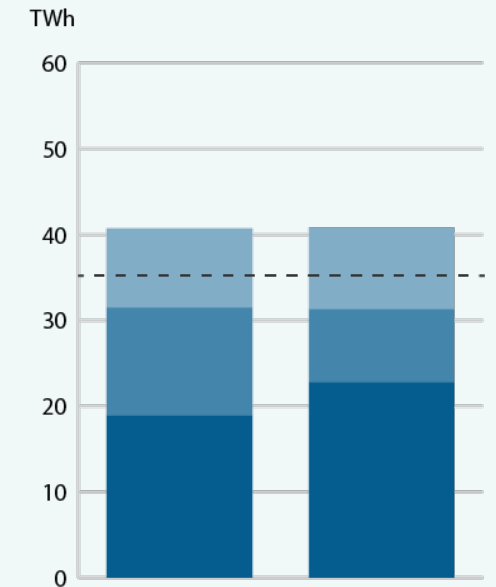
Productie hernieuwbare elektriciteit op basis van RES 1.0, 2030

Totaalbod en doelbereik

Volgens RES 1.0
Volgens PBL-systematiek
Bandbreedte bepaald door onzekerheden in realisatiegraad van projecten en sanering

Inschatting mogelijke realisatie

Huidig
Pijplijn
Ambitie
Doel 2030 (35 TWh)

Bron: CBS, RVO, WindStats, Certiq, Regionale Energie Strategieën 1.0; bewerking PBL

Conclusies PBL

- Voor het realiseren van de 35 TWh in 2030 moeten 1 januari 2025 de vergunningen voor projecten zijn verleend. Dit vraagt om omgevingsrechtelijke kaders voor deze vergunningen eind 2023, begin 2024.
- De beleidsmatige kaders voor zon en wind zijn nog beperkt terug te zien in gemeentelijk beleid. Kaders voor wind zijn op diverse plekken wel al opgenomen in het provinciale beleid.
- De afwegingen over snelheid in de uitvoering van de RES versus integraliteit met andere belangen in de leefomgeving zijn nog lang niet overal gemaakt.
- NOVEX (de ruimtelijke puzzel) is een kans voor een integrale aanpak, maar kan ook een belemmering zijn om snelheid te maken.
- De PlanMER biedt een kans om het (ruimtelijke) beleidsproces en de afwegingen te versterken.

Duiding en aanvullingen NP RES

- Het concretiseren van ambities in zoekgebieden komt in veel regio's nog beperkt op gang. Dit is wel hard nodig om tot realisatie te komen.
- Er zijn op diverse plekken zorgen over het op tijd kunnen verlenen van vergunningen. Dit komt naast het voorgaande, ook door o.a. schaarste in mensen en middelen, netcapaciteit, wettelijke belemmeringen en langlopende procedures.
- De 'ruimtelijke puzzel', die onder regie van provincies wordt uitgevoerd, is nog beperkt bekend bij de RES'en. En omgekeerd wordt energie nog beperkt meegenomen in planvorming van woningbouw, mobiliteit, etc. Dit vraagt om sterkere samenhang tussen de RES en andere ontwikkelingen, en meer gebiedsgericht werken.

Interbestuurlijke samenwerking

Conclusies PBL

- De RES gaat een nieuwe fase in, gericht op ruimtelijke uitwerking en uitvoering van plannen naar projecten.
- Gemeenten en provincies zijn aan zet om de RES-ambities verder uit te werken en te vertalen naar concrete visies, uitvoeringsplannen en projecten.
- Dit gaat samen met **een** provinciale regierol met betrekking tot ruimtelijke keuzes en het prioriteren van keuzes in de regionale energie-infrastructuur. Deze regierol kan invloed hebben op de RES, bijvoorbeeld doordat keuzes opnieuw ter discussie worden gesteld vanuit een hoger schaalniveau.

Duiding en aanvullingen NP RES

- In alle regio's staat de regionale samenwerking overeind, zowel ambtelijk als bestuurlijk. In sommige regio's zijn wel verschuivingen zichtbaar: van vooral lokaal naar meer regionale samenwerking, of juist van regionale samenwerking naar lokale uitvoering.
- Een aantal provincies neemt een sterkere rol in de RES. Dat wordt soms heel goed ontvangen, maar leidt in enkele andere regio's ook tot spanning.
- Er is een periode achter de rug met relatief minder bestuurlijke aandacht voor de RES, vanwege de gemeenteraadsverkiezingen, coalitievorming en andere urgente uitdagingen zoals (energie)armoede, asiel, woningbouw.
- De inwerkperiode van nieuwe bestuurders en volksvertegenwoordigers is in diverse regio's nog gaande. Tegelijkertijd staan de provinciale en waterschapsverkiezingen voor de deur.

Maatschappelijke betrokkenheid

Uit de Participatiemonitor

- De Participatiemonitor, uitgevoerd door TNO, geeft een [beeld](#) van inwonersparticipatie* bij de RES.
- Inwonersparticipatie wordt in verschillende RES-regio's voornamelijk uitgevoerd door gemeenten.
- 42% van de gemeenten** heeft beleid gevormd voor zowel financiële als procesparticipatie bij wind- en zonneparken. Zo'n 20% van de gemeenten voor één van beiden.
- Inspreken en raadplegen zijn de meest toegepaste participatievormen. Intensievere participatievormen zoals meebeslissen of coproduceren worden minder toegepast.

Duiding en aanvullingen NP RES

Procesparticipatie

- Er zijn maatschappelijk verschillende bewegingen gaande. Door de oorlog in Oekraïne en hoge energieprijzen lijken inwoners relatief positief tegenover klimaatmaatregelen te staan. Tegelijkertijd zijn er zorgen die leiden tot goed georganiseerde tegenstand tegen zon- en windprojecten.
- Op diverse plekken worden burgerfora of burgerberaden georganiseerd, bijvoorbeeld in [West-Brabant](#) en [Gelderland](#). Dit wordt door veel regio's als nuttig ervaren.

Lokaal Eigendom:

- In veel regio's wordt gewerkt aan 50% lokaal eigendom. Regio's gaan hier op verschillende manieren mee om: van het opstellen van handreikingen voor ontwikkelaars tot het oprichten van een regionaal publiek ontwikkelbedrijf.
- Tegelijkertijd is er nog lang niet overal voldoende [kennis over lokaal eigendom](#). Nog niet alle regio's zijn hierover actief in gesprek.
- Lokaal eigendom is ook nog lang niet overal geborgd in beleid. Daarnaast zijn bestuurders niet altijd voldoende geëquipeerd als gesprekspartner voor ontwikkelaars.

*Onder inwonersparticipatie verstaat TNO het in vroeg stadium betrekken van inwoners bij besluitvorming over een project of activiteit.

**vragenlijst ingevuld door 104 gemeenten

Conclusies PBL

- Sinds de vaststelling van de RES 1.0 is de transportschaarste fors toegenomen. In veel regio's is congestie een chronisch probleem geworden.
- Vanuit verschillende partijen (netbeheerders, vraag- en aanbodpartijen, overheden en RES-regio's) zijn er initiatieven om netcongestie aan te pakken. Provincies hebben hierin een verbindende rol.
- Integraal programmeren en prioriteren moet zorgen voor versterking van de infrastructuurplanning en verankering hiervan in breed (ruimtelijk) beleid bij overheden en netbeheerders.
- Er zijn veel zaken nodig om netcongestie tegen te gaan: uitbreiding van capaciteit, innovatie in opslag, energiehubs en flexibilisering van de vraag.

Duiding en aanvullingen NP RES

- Er is schaarste op vele fronten: benodigd kapitaal, beschikbaar materiaal, personele capaciteit (zowel technisch, procesmatig/organisatorisch als beleidsmatig), kennis en competenties, en beschikbare ruimte. Netbeheerders werken hard aan uitbreiding van het elektriciteitsnet. Daarnaast helpen flexibele oplossingen de komende tijd om meer ruimte in het elektriciteitsnet te creëren.
- Om de schaarste te lijf te gaan onderschrijven we het belang van integraliteit en prioriteren waartoe PBL oproept. Participatieprocessen, samenspel met energie-coöperaties en markt t.b.v. realisatie helpen hierbij.
- Er zijn al verschillende initiatieven om met deze schaarste om te gaan. Zo wordt er, in lijn met de [Wereld van B-gedachte](#), geïnnoveerd op het energiesysteem en wordt er gewerkt aan [energiehubs op bedrijventerreinen](#). Meer van dit soort initiatieven zijn nodig.
- Daarnaast is in verschillende provincies en regio's al gestart met integraal programmeren, om vraag, aanbod en infrastructuur in samenhang te ontwikkelen. De eerste stappen in de ontwikkeling hiervan zijn gezet.

Warmte

Bevindingen NP RES

- Sinds de RES 1.0 heeft warmte in veel RES'en aan belang gewonnen. O.a. door de hoge energieprijzen, energiearmoede, netcongestie, en de nieuwe Wet Collectieve Warmtevoorzieningen. Ook onderwerpen als energiebesparing en energiearmoede worden in sommige regio's binnen de RES opgepakt.
- Veel regio's met bovenlokale bronnen zijn aan de slag met bovenlokale bronnen en netten. Dit wordt soms regionaal opgepakt, en soms op subregionaal niveau. De NP RES warmtegame wordt op diverse plekken gebruikt, bijvoorbeeld in [West-Brabant](#).
- Steeds meer regio's kijken naar collectieve oplossingen: warmtenetten op geothermie, aquathermie, restwarmte, zonthermie en andere bronnen. Mede onder invloed van toenemend inzicht over de gevolgen van elektrificatie in de gebouwde omgeving. Tegelijkertijd zien we dat sommige inwoners kiezen voor individuele oplossingen (warmtepomp), wat de druk op het elektriciteitsnet nog verder vergroot.
- De opgave voor gemeenten in de warmtetransitie is groot en complex. In veel gemeenten moet de benodigde kennis en expertise nog opgebouwd worden. De krappe arbeidsmarkt bemoeilijkt dit.
- Begin 2023 start het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). In de regio's komen alle ontwikkelingen samen. Dit vraagt om goede samenwerking tussen NP RES en NPLW, het optimaliseren van werkprocessen en het afstemmen van regio-ondersteuning.

Deel II – Signalen uit de omgeving

*Deel II presenteert signalen,
boodschappen en bevindingen uit
de omgeving naar aanleiding van de
RES'en*

De RES'en in de media

voor hele gewone huishoudens van: wil je even 11.000 euro bijbetalen?

Prinsjesdag: urgentie energietransitie groeit

Door Eddy Buiting | 20 september 2022 | 777 keer bekeken | 3

Installatiebedrijven merken het nu vooral door de grote vraag naar duurzame technologieën.

'50 bedrijventerreinen Oost-Nederland geschikt voor Smart Energy Hubs'

Struikelt wethouder Harrie Rietman over windmolens in Mastenbroekerpolder? Oppositie zegt vertrouwen op

Wachtrij wordt steeds langer: Enexis zoekt met trucjes extra ruimte op het stroomnet

De energietransitie schept veel nieuwe banen, maar wie moet al dat werk doen?

Windmolens in Achterhoek zijn overbodig vanwege extra turbines op zee, meent actiegroep. Klopt niet!, zegt Berkelland

Windmolens 'in achtertuin' werden hoger dan gepland, maar het stoort Vera en Marcel niet

Want het verzet van de meerderheid van de gemeenteraad tegen de komst van nieuwe windmolens en zonneparken langs de A15 bij Lienden en Lingemeer stemt Den Hartogh verdrietig, zei hij tijdens zijn inspraakmoment: „Ik sta als oude man hier in ons gemeentehuis, en ik weet dat het heus mijn tijd wel zal duren. Maar catastrofes als gevolg van de klimaatverandering zullen ook het Betuwse landschap gaan treffen en dat zullen onze kindskinderen merken.”

'Oprechte zorgen over welzijn en gezondheid bij plaatsing windmolens'

vr 25 nov, 09:44 Opinie

Energieprijzen gaan almaar verder over de pijngrens heen: 'De markt wordt beheerst door paniek'

Ontwikkelaars luiden noodklok: huidige beleid belemmert grootschalige projecten met zonnepanelen

NIEUWS

Gasrijzen stijgen door verminderde toevoer Nord Stream, meer Nederlanders variabel energiecontract

Gazprom draait de gaskraan steeds verder dicht. De

Windmolens in trek, maar gemeente ligt dwars in Midden-Delfland

Call for high climate ambition in the FF55 negotiations

Diplomatieke verklaring | 15-06-2022

Klimaatwetenschappers: beperken opwarming aarde gaat mislukken

Weinig tegenwind voor Zutphense windturbines

Roerige week in Reggestreek, waar de haat tegen (mini-)windmolens steeds absurder wordt

Opeens waren ze daar. De actiegroep Tegenwind. Onder aanvoering van Fons Hegeman trok de groep deze week ten strijde tegen de windturbineplannen van de Hexelse boer Jan Dasselaar. De

Verduurzamen

Als het aan jongeren ligt is Nederland al in 2040 klimaatneutraal

Aanwonenden kraken proces zonnevelden

vr 16 sep, 09:00 Algemeen

GEMEENTE BRUMMEN - Omwonenden van de voorgenomen zonnevelden in de gemeente Brummen kraken zonder uitzondering het proces dat moet leiden tot een tiatieve mogelijk tot uitvoering gaan komen.

OPINIE-ONDERZOEK: BURGERS POSITIEVER OVER ENERGIETRANSITIE DOOR OORLOG OEKRAÏNE

Reacties van partners

NVDE

- Blijf vanuit de regio's de **nut en noodzaak** uitdragen van hernieuwbare energie op land. **Vertaal de ambities** vanuit de RES 1.0 z.s.m. in specifieke zoekgebieden en concrete locaties voor zon- en wind en vertaal de warmte-transitievisies naar concrete uitvoeringsplannen per wijk.
- Creëer een goede **balans tussen zonne-energie en windenergie**, stuur daarbij op energiehubs van verschillende technieken / projecten (wind/zon/opslag) in hetzelfde gebied, de combinatie van participatie- en vergunningstrajecten en efficiënt netgebruik.
- **Maak van doorlooptijd prioriteit, voorkom stagnatie in vergunningverlening**, stel daarom bij de start van een project een gezamenlijke planning op met initiatiefnemers en probeer processen en onderzoeken parallel te doorlopen i.p.v. volgorde. Zie de NVDE-notitie [druk de doorlooptijd](#) voor tips per techniek.
- Neem daarom ook als provincie(s) en gemeenten sneller besluiten over wie optreedt als **bevoegd gezag bij windenergieprojecten** om de ruimtelijke procedure te kunnen opstarten. Vraag indien nodig NPRES om mediation.
- Zorg voor **transparante, inhoudelijk goed uitgewerkte maatschappelijke tenders** met een **gelijk speelveld voor alle type initiatiefnemers**. Een checklist hiervoor van NVDE, Holland Solar en NWEA staat in [dit](#) paper.
- Versterk per provincie/regionaal ontwikkelbedrijf de organisatie van **verduurzaming op bedrijventerreinen** en betrek de branches die actief zijn op deze bedrijventerreinen.
- **Organiseer landelijk de financiering voor maatschappelijk wenselijke keuzes**. Zorg ervoor dat uiterlijk 1 januari 2023 de SDE++ hierop is aangepast en een landelijk kwaliteitsbudget 'live' is, conform [Eindadvies SDE & Maatschappelijke Kosten](#).

Reacties van partners

Participatiecoalitie

Netcongestie popt op als probleem voor de uitvoering

De Participatiecoalitie ziet netcongestie als grootste uitdaging voor de uitvoering van de RES. Netcongestie wordt als aanleiding gezien om te pauzeren met de uitvoering van de plannen in RES 1.0. Ook worden zoekgebieden niet aangewezen met als argument dat het net er niet klaar voor is.

Bewonersparticipatie

De afgelopen corona-jaren hebben minder positief uitgekapt voor het prille participatieproces van de RES 1.0. We constateren dat er nog een lange weg te gaan is van de RES als bestuurlijk proces naar een sociaal proces dat maatschappelijk wordt gedragen.

50% lokaal eigendom moet lokaal nog landen

Streven naar 50% lokaal eigendom is weliswaar opgenomen in de RES'en, maar uitwerking in lokaal beleid laat nog op zich wachten. Dat is een risico voor de realisatie van lokaal eigendom.

Natuur en landschap vragen concrete bescherming

Voor een toekomstbestendige energietransitie is een goede inbedding van natuur en landschap essentieel. Randvoorwaarden hierover ontbreken in de doorstart naar RES 2.0. Ook merken we gebrek aan kennis op regionaal niveau op over dit onderwerp.

Gemeenten hebben hulp nodig

Door verkiezingen en aflopende opdrachten, hebben er verschuivingen in de personele bezettingen in de regio's plaatsgevonden. De kennis van nieuwe bestuurders, raadsleden en ambtenaren over de RES behoeft aandacht. Dit geldt voornamelijk voor het uitvoeren van de in de RES 1.0 geformuleerde plannen.

Aanwijzen van zoekgebieden blijft achter

Zoekgebieden worden niet meegenomen of vallen van tafel. Dit is een risico voor het halen van de in de RES 1.0 geformuleerde ambities voor aantallen op te wekken TWh door zon- en windparken.

Reacties van partners

Jong RES

- Houd vast aan de ambitie van 55 TWh duurzame opwek.
- Waak voor afname van het aantal vastgestelde zoekgebieden en indien een zoekgebied vervalt, zorg ervoor dat een vergelijkbaar alternatieve locatie wordt vastgesteld.
- Zorg ervoor dat er genoeg jongeren worden betrokken in de participatieprocessen. En luister naar jongeren op de kanalen waar ze hun mening uiten.
- Waarborg jongerenparticipatie voorafgaand aan de goedkeuring van plannen over duurzame opwek in gemeenteraden.
- Hecht evenveel waarde aan positieve geluiden, als aan negatieve geluiden over plannen voor duurzame opwek.

Deel III - "Sturing in transitie"

Deel III schetst een aantal activiteiten die op nationale schaal worden ondernomen om in de regio knelpunten weg te nemen en kansen te benutten.

Realiseren van > 35 TWh

Ambitie >35 TWh

- Het Bestuurlijk Overleg Klimaat & Energie heeft, onder voorzitterschap van Minister Jetten, Greetje Bos gevraagd een onafhankelijk advies te formuleren over de ambitie boven 35 TWh.
- De opdracht is: "Verken de mogelijkheden, het draagvlak en de belemmeringen voor de duurzame opwek op land met betrekking tot hetgeen is afgesproken/vastgesteld in de RES'en 1.0 en wat uitstijgt boven de 35 TWh".
- Input voor het advies zijn 20-30 gesprekken met bestuurders en maatschappelijke organisaties, RES Beraad, Programmaraad NP RES, RES Congres en werksessies waarin gekeken is naar het oplossen van de randvoorwaarden. Aan de werksessies namen diverse partijen deel die zelf een rol hebben in het oplossen van de randvoorwaarden: VNG, IPO, UvW, BZK, EZK, Netbeheer Nederland, NMF, NVDE, NP RES.
- Ook vindt een onderzoek plaats naar maatschappelijke kosten. Met een Participatieve Waarde Evaluatie wordt via representatieve panels opgehaald wat bewoners belangrijke waarden vinden bij het opwekken van zon- en windenergie op land.
- Besluitvorming over het advies vindt plaats in december 2022 in het Bestuurlijk Overleg Klimaat & Energie.

Netcongestie

Taskforce & Actieplan Netcongestie

- De afgelopen periode is er op diverse plekken nieuwe netschaarste afgekondigd. In bijna alle regio's is inmiddels sprake van netschaarste, zowel op het hoofdspanningsnet van Tennet als op de regionale netten, en zowel voor invoeding als voor afname.
- Dat betekent dat er voorlopig regio's zijn waarbij het realiseren van de RES doelen vertraagt.
- In diverse gebieden zijn hier taskforces, werkgroepen, en andere samenwerkingen ingericht: bijvoorbeeld in Noord-Brabant/Limburg, Noord-Holland, Drenthe en Flevoland. De lessen hieruit worden benut voor een actieplan netcongestie. Dit actieplan wordt eind 2022 opgeleverd.
- Dit actieplan richt zich op maatregelen voor netcongestie in heel Nederland.

Integraal programmeren

Integraal Programmeren

- Het energiesysteem vraagt om samenhangende en afgestemde keuzes op nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal schaalniveau. Nationaal en provinciaal wordt daarom gewerkt aan het [integraal programmeren](#) van het energiesysteem.
- Provincies stellen samen met partners, waaronder de RES-regio's, een energievisie en een provinciaal MIEK op. Dit pMIEK bevat keuzes over uitbreidingen en verzwaringen van de toekomstige energie-infrastructuur, in nauwe samenhang met de planning van opwek, industrie, wonen, mobiliteit, etc.
- Het Rijk geeft, o.a. via het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) en het Nationaal MIEK richting aan de Provinciaal MIEK's. De 12 Energievisies en pMIEK's vormen ook weer input voor het nationaal MIEK en andere nationale programma's.
- De MIRT*-systematiek heeft als inspiratiebron gediend voor de opzet van het MIEK** en het provinciaal MIEK.
- Voor het integraal programmeren is in iedere provincie een werkorganisatie ingericht, die zich zowel op de korte termijn netcongestie als op het integraal programmeren van het energiesysteem van de toekomst richt.
- In diverse provincies wordt de RES-structuur benut om het integraal programmeren uit te voeren, onder andere in Noord-Holland, Noord-Brabant en Drenthe. In andere gebieden is er een samenwerking opgestart tussen de RES en het integraal programmeren op provinciale schaal. In sommige provincies is de betrokkenheid van de RES nog niet voldoende georganiseerd.
- NP RES is in gesprek met alle betrokkenen bij het integraal programmeren om de verbinding tussen de RES en het integraal programmeren goed te borgen. Bijvoorbeeld: [de systeemverkenning naar energiehub InnoFase](#).

* Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport

** Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat

Kwaliteitsbudget

Over het kwaliteitsbudget

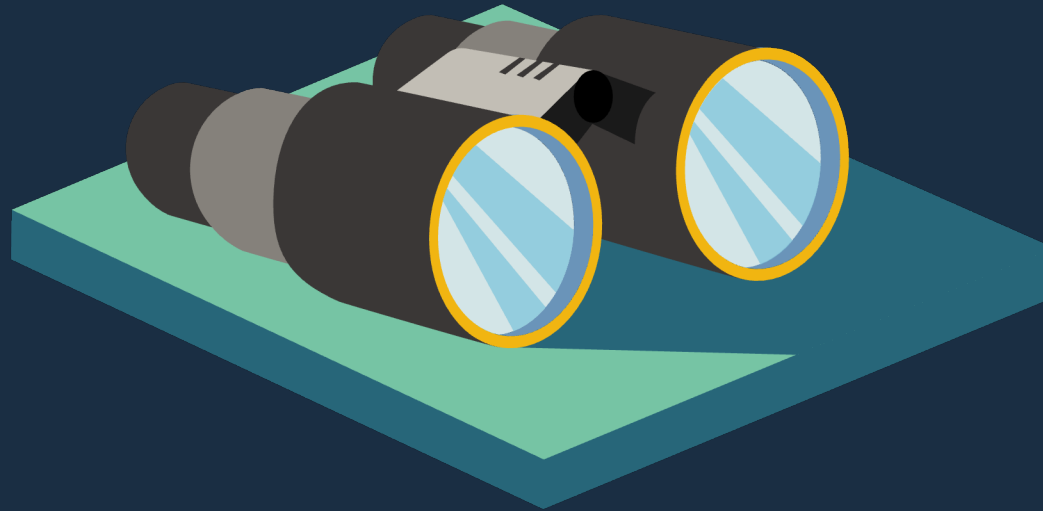
- Kwaliteitsimpulsen bij duurzame opwek (bijvoorbeeld landschappelijke inpassing, een fietspad of maatregelen t.b.v. biodiversiteit), worden niet meegewogen in de SDE++-subsidie, die is gefocust op CO₂-reductie. Dergelijke gebiedsversterkende maatregelen dragen echter wel bij aan ruimtelijke kwaliteit en draagvlak.
- In 2021 adviseerde de werkgroep 'SDE en maatschappelijke kosten' om gebiedsversterkende maatregelen te stimuleren via een aparte regeling: het kwaliteitsbudget.
- In opdracht van NP RES heeft Berenschot een advies opgesteld voor uitwerking van dit kwaliteitsbudget.

Conclusie OGB

Het Opdrachtgevend Beraad (OGB*) van NP RES concludeert op basis van de conceptverkenning:

- Het ontbreekt op dit moment aan een eenduidig beeld m.b.t. ruimtelijke kwaliteit.
- De verkenning concludeert dat er te gemakkelijk naar geld wordt gekeken als dé oplossing. Het OGB herkent dat er naast geld ook andere manieren zijn om te zorgen voor ruimtelijke kwaliteit: bijv. ruimtelijke instrumenten, en verbeterde kennis bij bestuurders en ambtenaren.
- Er volgt een vervolgoopdracht waarin scherper wordt uitgewerkt wat precies nodig is (wet- en regelgeving, ruimtelijke instrumentaria, processen, financieel instrumentarium, etc.) om ruimtelijke kwaliteit te kunnen waarborgen. In deze vervolgoopdracht wordt verbinding gezocht met het programma Mooi Nederland, waarin op nationaal niveau gewerkt wordt aan de ruimtelijke kwaliteit van Nederland.

Deel IV - Vooruitblik

Deel IV schetst een vooruitblik naar de belangrijkste activiteiten en ontwikkelingen die de komende maanden relevant zijn voor de regio's.

Acties voor de komende periode

Uitvoering van plannen

- Op tijd realiseren van ambities vraagt om voortgang in de uitvoering.
- In de uitvoering spelen diverse belemmeringen. Sommige hiervan zijn generiek: netcongestie, maatschappelijke weerstand. En sommige zijn heel specifiek voor bepaalde regio's: bijvoorbeeld de wespandief en defensieradarproblematiek. Belemmeringen moeten soms nationaal en provinciaal, en soms ook regionaal of lokaal opgelost worden. Specifieke issues vragen om maatwerk.

Monitoring voortgang: De voortgangsrapportage

- In de 2-jaarlijkse Voortgangsrapportage geeft de regio inzicht in de vraag of ze op koers ligt met het regionale bod voor 2030. Ook geven de regio's aan welke knelpunten/ belemmeringen zij signaleren die landelijk, provinciaal, regionaal of lokaal opgelost moeten worden.
- Alle regio's leveren de eerstvolgende voortgangsrapportage uiterlijk 1 juli 2023 in bij NP RES.
- PBL gebruikt deze voortgangsrapportages voor de RES monitor 2023.
- Zie voor meer informatie: [Voorbeeld inhoudsopgave RES Herijking](#).

Concretiseren van ambities

- Het concretiseren van ambities heeft versnelling nodig om de RES-ambities te kunnen uitvoeren.
- In een aantal regio's moeten ambities nog verder concretiseren richting zoekgebieden en concrete projecten. Daarbij is samenhang nodig met de ruimtelijke puzzel (NOVEX) en integraal programmeren (pMIEK en energievisie). Een [planMER](#) kan hierbij helpen, zoals in sommige regio's al gebeurt, bijvoorbeeld in [Arnhem-Nijmegen](#).

Inhoudelijke herijking: Herijking RES 2.0

- Herijking van gezamenlijk opgestelde plannen en kaders landt in een RES Herijking 2.0.
- Wanneer dit precies plaatsvindt in de regio is maatwerk en kent dus geen vaste ritmiek. De verwachting is dat veel regio's in aanloop naar eind 2023, begin 2024 een RES Herijking zullen opstellen. Meerdere regio's zijn hier ook al mee bezig. Ook kiezen sommige regio's voor een planMER op projectniveau i.p.v. herijking RES 2.0, bijv. Hart van Brabant.
- De RES Herijking 2.0 en verder zal in veel gevallen m.e.r.-plichtig zijn.
- Zie voor meer informatie de NPRES-website: ["RES en MER"](#)

Acties voor de komende periode

Vertaling in omgevingsbeleid

- In veel gemeenten en sommige provincies is de doorvertaling van de RES naar omgevingsbeleid (omgevingsvisie, omgevingsplannen, programma's) nog niet gebeurd.
- Dit is een belangrijke opgave voor de komende periode. Vergunningverlening uiterlijk 1 januari 2025 vraagt om verankering in het omgevingsbeleid uiterlijk eind 2023, begin 2024.
- De omgevingswet gaat volgens de huidige planning in op 1 juli 2023. Tot die tijd worden biedt de WRO vergelijkbare mogelijkheden als straks de Omgevingswet.
- Het [werkblad "RES in de leefomgeving"](#) biedt inzichten en handvatten voor gemeenten en provincies om de RES te vertalen naar het omgevingsbeleid.

Verankering 50% lokaal eigendom

- In het Klimaatakkoord is een streven opgenomen van 50% lokaal eigendom. Lokaal eigendom zorgt ervoor dat opbrengsten van projecten in ieder geval deels terecht komen bij de lokale omgeving.
- Alle RES-regio's hebben dit streven omarmd, maar nog lang niet overal wordt het streven concreet uitgewerkt in beleid. Verankering helpt lokaal eigendom daadwerkelijk vorm te geven in projecten.
- [In deze video](#) meer uitleg over Lokaal Eigendom: wat het is, welke vormen er zijn en welke rol volksvertegenwoordigers kunnen hebben.
- Het [werkblad "lokaal eigendom"](#) biedt inzichten en handvatten voor gemeenten en provincies om lokaal eigendom te faciliteren.

Acties voor de komende periode

Stikstof

- Stikstof raakt veel ontwikkelingen die bijdragen aan een duurzame toekomst. Zo heeft de Raad van State op 2 november 2022 de bouwrijstelling voor stikstof ongeldig verklaard in een uitspraak over CO₂-opslagproject Porthos.
- Veel projecten die voorheen onder de bouwrijstelling vielen zullen daardoor vertraging oplopen: er zijn extra berekeningen nodig, er is capaciteitsgebrek bij adviesbureaus en (in veel gevallen) is een natuurvergunning nodig.
- Veel wind- en zon op landprojecten zijn niet afhankelijk van de bouwrijstelling. Daarmee lijken de gevolgen voor die projecten beperkt. De uitspraak geeft wel risico op vertraging voor (energie-)infrastructuurprojecten. Die zijn in veel regio's nodig om de RES-ambities voor opwek te realiseren. Het is verstandig hier al in de RES-programmering rekening mee te houden.
- Het kabinet kondigt in de [kamerbrief](#) over o.a. de Porthos-uitspraak aan dat er meer ruimte wordt gezocht voor projecten die bijdragen aan de energietransitie, bijvoorbeeld via [extern salderen](#).

Acties voor de komende periode

Uitvoering zon op daken en objecten

Veel regio's hebben grote ambities voor zon op dak. In de realisatie lopen zij echter vaak tegen knelpunten aan. In opvolging op het rapport 'Samen het dak op voor een zonnige toekomst' gaat NP RES regio's en gemeenten extra ondersteunen bij de uitwerking en uitvoering van een Uitvoeringsstrategie Zon op daken en objecten. O.a. met de Helpdesk Zonopwek (in oprichting), een handreiking en sprintsessies waarin verschillende organisaties en disciplines gezamenlijk in gesprek gaan.

Verkiezingen

Na de gemeenteraadsverkiezingen van maart dit jaar, zijn er op 15 maart 2023 verkiezingen voor provincies en waterschappen. Nieuwe politieke kleuren in de colleges kunnen zorgen voor veranderingen in de (uitvoering van) de RES. Bestuurders hebben een belangrijke verantwoordelijkheden in het borgen van afgesproken ambities in ruimtelijke instrumenten en in de uitvoering van de ambities: zij geven immers uitvoering aan de besluitvorming van hun voorgangers. NP RES voorziet in gerichte informatie over bijvoorbeeld de [rol en taak van volksvertegenwoordigers](#) in de RES.

Participatie

In de concretisering van de ambities in de RES naar lokaal beleid en vergunningen is het van belang dat inwonersparticipatie steeds intensiever wordt en meer gericht op een fysieke locatie: projecten krijgen een daadwerkelijke 'plek'. NP RES en de RES-regio's bieden ondersteuning met praktische handvaten en praktijkvoorbeelden op energieparticipatie.nl, in gezamenlijke kennis/werksessies en door hulp in de Expertpool.

Transportschaarste

De transportschaarste is de komende jaren niet opgelost. Slimme oplossingen, prioriteren en programmeren worden onderdeel van het 'reguliere' werk. Ook de RES'en gaan hiermee aan de slag om de ambities te kunnen realiseren. Creatieve oplossingen en experimenteerruimte zijn nodig voor het behalen van ambities: lokale opwek voor lokaal gebruik, cable pooling, aansluiten achter de meter, etc. Bijvoorbeeld: het [virtueel stroomnet op Schiphol Trade Park](#).

Uitdagingen internationaal speelveld

Noodverordening

De Europese Commissie heeft op 24 november 2022 een tijdelijke [noodverordening](#) gepresenteerd om de vergunningprocedure voor hernieuwbare energieprojecten te verkorten en te vereenvoudigen.

De verordening versnelt de vergunningsprocedures van zonne-energie, repowering van elektriciteitscentrales en warmtepompen. De invloed hiervan op het Nederlandse vergunningstelsel wordt de komende weken nader uitgewerkt.

Systemtransitie in de RES

Ontwerpprincipes Wereld van B

- In de energietransitie gaan we van fossiele, centrale, energie (A) naar duurzame, decentrale energie (B). De opgave van de RES draagt bij aan deze brede transitie.
- De ontwerpprincipes van wereld van B zijn input voor een gezamenlijk narratief van het toekomstig energiesysteem.
- Het verhaal van de Wereld van B biedt taal en perspectief voor een toekomst waar we collectief aan werken. Zo richten we energie op de ontwikkelingen die bijdragen aan het nieuwe systeem in plaats van het versterken van het oude.
- De uitwerking van de principes van de Wereld van B zien we steeds meer en duidelijker in de praktijk worden gebracht in de RES-regio's. Zo is er in Noord- & Midden Limburg en Drenthe een actiegerichte 'Wereld van B'-workshop gehouden, en is voor Goeree-Overflakkee de eerste [systeemstudie met Wereld van B-scenario](#) uitgevoerd.
- De principes van de wereld van B waren het vertrekpunt van de [Transform.Hackathon](#).

De Vijf principes van 'De Wereld van B'

1. In de wereld van B wordt alles aangedreven door hernieuwbare energie
2. Energie is toegankelijk voor iedereen
3. Ons energiesysteem is verbonden met de leefomgeving
4. De infrastructuur is niet gecentraliseerd maar gedistribueerd
5. En is in lokale balans

Transform.Hackaton

- Het huidige systeem faciliteert niet optimaal de uitwisseling van energie op lokale schaal. Zowel financieel, technologisch, institutioneel als maatschappelijk zijn daar nieuwe oplossingen voor nodig. Experimenteren helpt om gezamenlijk werkzame oplossingen te vinden.
- 31 oktober t/m 2 november werkten >200 deelnemers (26 teams) in een veilige snelkookpan aan die werkbare oplossingen.
- Uit de hackathon zijn transitie-experimenten en -concepten gekomen. Die worden komende periode verder uitgewerkt met de 16 betrokken partners.
- Ga voor meer informatie naar [Tranform.Hackaton](#).

Kansrijke concepten en experimenten

- De hackathon werd verdeeld in 4 centrale opgaves (institutioneel, technologisch, maatschappelijk en financieel).
- De uitkomst van de hackathon: 8 kansrijke concepten die oplossingen bieden op deze thema's.
- Voorbeelden: een AMvB onder de crisis & herstelwet om experimenteren met lokale energie-uitwisseling als norm te stellen; het vormen van regionale energieschappen; het creëren van een deltaplan 'gedistribueerd opschalen van energiecellen' en een business concept voor peer-peer energie-uitwisseling en financiële verrekening met digitale valuta.

Impactprogramma

- De concepten worden met partners verder uitgewerkt. Er zijn design sprints gepland, en er is geld beschikbaar gesteld voor verder onderzoek. NP RES ondersteunt de samenwerking tussen partijen in de verdere uitwerking.

Adviezen van NP RES

- Pak gezamenlijk door richting realisatie: we moeten samen, schouder aan schouder, werken aan het concretiseren van ambities en het wegnemen van knelpunten. De urgentie is té groot om nu te vertragen, ondanks alle belemmeringen.
 - Dit vraagt om een gezamenlijke, gelijkwaardige manier van werken. Die manier van werken hebben we in de RES de afgelopen jaren opgebouwd. Waarbij ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheid meedoet, en zo optimaal bijdraagt aan het eindresultaat.
 - Investeer daarbij in de menselijke maat, in de dialoog met de maatschappij, in elkaar, en in de samenwerking: naast inhoud vraagt dit ook om oog hebben voor elkaars problemen en zorgen. Wees nieuwsgierig, luister, en bespreek hoe je elkaar kunt helpen.
- Ga in de RES van opwek van energie, naar het samen brengen van vraag, aanbod en infra. Bezie hierbij energie als randvoorwaarde voor wonen en ondernemen.
 - De RES gaat daarmee niet alleen om het realiseren van voldoende hernieuwbare opwek, maar draagt vooral ook bij aan een goed economisch vestigingsklimaat en een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.
 - Ga in de RES actief aan de slag met slimme oplossingen: slimme energiehubbs, opslag, vraag en aanbod dichtbij elkaar, etc. Lokale slimme oplossingen kunnen ervoor zorgen dat er op andere schaalniveaus geen problemen ontstaan.
 - Welke oplossingen 'slim' zijn is niet altijd direct duidelijk. Dit is een gezamenlijke zoektocht. Alleen gezamenlijk zoeken naar die oplossingen brengt het behalen van de ambities dichterbij.

Nationaal Programma
RES Regionale
Energie
Strategie

npres.nl